

**ŽYMIŲ ŽMONIŲ, ISTORINIŲ DATŲ, ĮVYKIŲ ĮAMŽINIMO IR GATVIŲ PAVADINIMŲ
SUTEIKIMO KOMISIJOS POSĖDŽIO
PROTOKOLAS**

2013 m. birželio 25 d. Nr. (20.4.) - TAR1- 95

Posėdžio data: 2013 m. gegužės 29 d.

Posėdis prasidėjo : 10 val.

Posėdis baigėsi: 11 val.

Posėdžio vieta: Mero svetainėje, Rotušėje, Danės g. 17, Klaipėda

Posėdžio pirmininkas: Vygantas Vareikis, Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos narys

Posėdžio sekretorė: Raimonda Mažonienė, Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Ugdymo ir kultūros departamento Kultūros skyriaus vyr. specialistė

Posėdyje dalyvavo (8 komisijos nariai iš 9):

1. Egidijus Šakalys, VĮ Registrų centro Klaipėdos filialo direktorius;
2. Asta Chrustaliova, Klaipėdos miesto savivaldybės Miesto ūkio departamento Viešosios tvarkos skyriaus vyriausioji kalbos tvarkytoja;
3. dr. doc. Albinas Druktenis, Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Lietuvių kalbos katedros vedėjas;
4. Zita Genienė, Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus Istorijos skyriaus vedėja;
5. Dr. Silva Pocyte, Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto direktorė;
6. Vygantas Vareikis, Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos narys, Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros vedėjas;
7. Vytautas Čepas, Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos narys, vicemeras;
8. Saulius Karalius, Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus muziejininkas istorikas.

Kviestieji asmenys:

1. Petras Šmitas, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto pirmininkas;
2. Algimantas Švanys, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto narys;
3. Arūnas Trukanas, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto narys, archyvaras;
4. Jonas Lukšas, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto narys, atsakingas sekretorius;
5. Virginija Jurgilevičienė, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto narė;
6. Vytautas Nausėda, Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Geodezijos ir GIS skyriaus vedėjas;
7. Vidas Pakalniškis, Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vyr. specialistas;
8. Feliksas Puzemskis, Klaipėdos žydų bendruomenės pirmininkas.

DARBOTVARKĖJE:

1. Dėl Martyno Jankaus atminimo lentos teksto suderinimo;
2. Dėl „Herkaus Manto“ gatvės pavadinimo;
3. Dėl 1923 m. sukilimo dalyvių Antano Yvo (Yvaškevičiaus) ir Andriaus Martus (Martusevičiaus) atminimo įamžinimo;
4. Dėl Jokūbo Robinzono ir Rudolfo Valsonoko atminimo įamžinimo Klaipėdoje.

Posėdžio medžiaga:

1. Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto skyriaus 2013-05-08 prašymas „Dėl Martyno Jankaus įamžinimo memorialine lenta Klaipėdoje (Šaulių g. Nr.5) teksto redakcijos patikslinimo (pritarimo)“ ir atminimo lentos tekstas, 2 lapai;

2. Klaipėdos apskrities archyvo 2013-03-20 raštas Nr.(2.3.6.) 6R-333 „Dėl duomenų pateikimo“ ir jo priedas Klaipėdos miesto darbo žmonių deputatų tarybos vykdomojo komiteto 1970-10-09 sprendimo Nr.434 kopija, 2 lapai;

3. Lietuvos žydų bendruomenės 2013-04-18 raštas Nr.45 „Dėl Jokūbo Robinzono atminimo įamžinimo Klaipėdoje“, 2 lapai;

3. Vyriausybės kanclerio Almino Mačiulio 2013-05-2 raštas nr.23-1981, 1 lapas;

Lietuvos žydų bendruomenės rašto LR Ministro Pirmininko Pirmajam pavaduotojui Remigijui Motuzai 2013-05-15 nr.5808 rašto „Dėl Jokūbo Robinzono atminimo įamžinimo Klaipėdoje“ kopija, 1 lapas.

I. SVARSTYTA. Dėl Martyno Jankaus atminimo lentos teksto suderinimo.

V. Vareikis priminė, kad Klaipėdos miesto savivaldybės taryba 2013-03-07 sprendimu Nr.T1-736 pritarė M. Jankaus atminimo įamžinimui. Dabar Komisijai reikia suderinti atminimo lentos tekstą.

V. Vareikis pasiūlė patikslinti pateiktą tekstą, kadangi jame kai kurios sąvokos ir išsireiškimai yra netikslūs, ginčytini, o paties teksto techniškai yra per daug. Informaciją apie M. Jankų jisai pasitikslino „Mažosios Lietuvos enciklopedijoje“ (t.II). V.Vareikis pasiūlė nerašyti termino „patriarchas“, nes tai yra emocinis apibrėžimas, vartojamas labiau Šv.Rašte. M. Jankus nebuvo Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos iniciatorius. Tokių veikėjų buvo daug. V.Vareikis pasiūlė tokią teksto redakciją:

„Šioje vietoje stovėjusiame name 1909-1912 m. gyveno ir dirbo Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, publicistas, spaustuvininkas, Tilžės akto signataras Martynas Jankus“.

V. Čepas pritarė pasiūlytam teksto variantui, sakydamas, kad toks tekstas yra lakoniškas, nekelia abejonių, o jame sudėti svarbiausi dalykai.

Komisijos nariai jam pritarė.

NUTARTA. Rekomenduoti Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto skyriui atminimo lentoje įrašyti tokį tekstą:

„Šioje vietoje stovėjusiame name 1909-1912 m. gyveno ir dirbo Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, publicistas, spaustuvininkas, Tilžės akto signataras Martynas Jankus“.

2. SVARSTYTA. Dėl „Herkaus Manto“ gatvės pavadinimo.

V. Vareikis informavo, kad yra gautas iš Klaipėdos apskrities archyvo 2013-03-20 raštas Nr. (2.3.6.) 6R-333 „Dėl duomenų pateikimo“ ir Klaipėdos miesto darbo žmonių deputatų tarybos vykdomojo komiteto 1970-10-09 sprendimo Nr.434 kopija. Jis konstatavo, kad 1979 m. gatvės pavadinimą buvo nutarta patikslinti ir įregistruoti H. Manto pavadinimu vietoje „Montės“.

E. Šakalys priminė, kad pareitame posėdyje buvo informavęs, kad gatvės pavadinimo pakeitimas finansiškai atsilieptų gyventojams ir juridiniams asmenims. Tektų persiregistruoti, pakeisti registracijos duomenis įvairiuose dokumentuose. Vėl „Registru centras“ nemokamai daro adreso pakeitimą tik elektroninėje duomenų bazėje. Jo nuomonė ne taip svarbu, kaip gatvė vadinasi: H. Manto ar Herkaus Manto.

A. Drukteinis paklausė, ar yra koks Vykdomojo komiteto ar Miesto tarybos nutarimas, kuomet buvo nuspręsta visas lenteles H. Manto gatvėje pakeisti į pavadinimą „Herkaus Manto gatvė“? Tai

turėjo būti apie 1990 – 1994 metus. Šiaip sau niekas tokio pakeitimo negalėjo daryti. Jo nuomone, jis lyg prisimena, kad buvo nutarta gatvės pavadinimą rašyti pilnai.

V. Vareikis priminė, kad užklausus Klaipėdos apskrities archyvą buvo gautas tik minėtas dokumentas. Arba tokio nutarimo nebuvo arba jis neišliko.

A. Drukteinis paklausė E. Šakalio, ar yra registruota įmonių Herkaus Manto gatvės adresu?

E. Šakalys atsakė, kad nėra, nes visos įmonės ir gyventojai registruoti tik registre esančiu adresu – H. Manto gatvė.

V. Čepas priminė, kad ne šios komisijos kompetenciją rūpintis dėl finansinių gatvės pavadinimo pakeitimo išlaidų. Komisija tik gali rekomenduoti – keisti gatvės pavadinimą ar ne. Pasiūlė kreiptis komisijai į Klaipėdos miesto savivaldybės administraciją, kad ši paskaičiuotų su gatvės pavadinimų susijusias išlaidas, nes gatvės pavadinimas yra du vardai - vokiškas ir prūsiškas, kurie abu yra pilnaverčiai, todėl gatvės pavadinimą reikėtų patikslinti.

NUTARTA. Kreiptis raštu į Klaipėdos miesto savivaldybės administraciją dėl H. Manto gatvės pavadinimo patikslinimo. Argumentuoti, kad Herkus Mantas yra istorinė asmenybė. Gatvės pavadinimą sudaro du lygiaverčiai vardai „Herkus“ ir „Mantas“, todėl gatvę reikėtų registruoti pilnu vardu „Herkaus Manto gatvė“. Prašyti savivaldybės administraciją paskaičiuoti ir informuoti Komisiją, kiek gatvės pavadinimo pakeitimas kainuotų lėšų.

3. SVARSTYTA. Dėl 1923 m. sukilimo dalyvių Antano Yvo (Yvaškevičiaus) ir Andriaus Martus (Martusevičiaus) atminimo įamžinimo.

V. Vareikis informavo, kad jis ir Zita Genienė ieškojo, kaip ir buvo įpareigoti, istorinės medžiagos apie Antaną Yvą (Yvaškevičių) ir Andrių Martus (Martusevičių). V. Vareikis konstatavo, kad istorinės medžiagos apie Antaną Yvą (Yvaškevičių) yra labai nedaug, jo nuopelnai 1923 m. sukilimui yra daugiau susiję su finansine parama sukilimui, o jis mirė JAV po II pasaulinio karo. Tuo tarpu Andrius Martus (Martusevičius) ne tik rinko aukas sukilimui, bet ir tiesiogiai dalyvavo sukilime, Klaipėdos prefektūros apsiaustyje, kurs persišaldė ir mirė. Palaidotas šalia paminklo 1923 sukilėliams.

V. Čepas pritarė, kad nereikia įamžinti Antano Yvo (Yvaškevičiaus) atminimo lenta, kaip sukilimo dalyvio, nes jis negyveno Klaipėdoje ir tiesiogiai nedalyvavo sukilime.

V. Vareikis priminė, kad praeitame posėdyje buvo tartasi, kad Andriaus Martus (Martusevičiaus) atminimą būtų galima pažymėti pridedant papildomo atminimo lentą prie paminklo sukilėliams. Pažymėjo, kad iš tų, kurių pavardės ten iškaltos, iš tiesų ten tebeguli tik 2 žmonės. Tarp jų ir Andrius Martus (Martusevičius), kurio pavardės ten nėra iškalta. Kitus sukilėlius, laikui bėgant, giminės išsivežė ir palaidojo savo gimtinėje, šeimyninėse kapavietėse.

A. Drukteinis ir E. Šakalys suabejojo, ar galima keisti istorinio paminklo išvaizdą, įrengiant papildomą atminimo lentą?

V. Vareikis atsakė, kad dėl formos nuspręs architektai, kuomet bus derinamas atminimo lentos projektas.

A. Drukteinis pasiūlė, kad geriausia būtų papildyti sukilėlių pavardžių sąrašą, iškalant Andriaus Martus (Martusevičiaus) pavardę jau kitu šriftu, kas pažymėta, kad įrašas naujas, o istorinė tiesa būtų atstatyta.

V. Pakalinškis patikino, kad vietos jau ant paminklo esančioje atminimo lentoje pakaktų naujai pavardei iškalti.

NUTARTA:

1. Rekomenduoti Klaipėdos miesto savivaldybės administracijai įamžinti 1923 m. sukilimo dalyvio Andriaus Martus (Martusevičiaus) atminimą, pridedant prie 1923 m. sukilimo paminklo naują atminimo lentą arba papildyti sąrašą Andriaus Martus (Martusevičiaus) pavarde, iškalant ją kitoku šriftu.

2. Atsakyti LR Seimo nariui G. Patackui:

2.1. Komisija pritarė Andriaus Martus (Martusevičiaus) atminimo įamžinimui ir siūlo jį įamžinti prie 1923 m. sukilimo paminklo, iškalant papildomai jo pavarde arba įrengiant papildomą atminimo lentą;

2.2. Komisija nepritarė įamžinti Antano Yvo (Yvaškevičiaus) atminimą kaip 1923 m. sukilimo dalyvį, kadangi tam pagrįsti nėra pakankamai istorinės medžiagos.

4. SVARSTYTA. Dėl Jokūbo Robinzono ir Rudolfo Valsonoko atminimo įamžinimo Klaipėdoje.

V. Vareikis informavo Komisijos narius, kad iškilio klausimas kurią įžymią žydų asmenybę įamžinti Klaipėdoje. Klaipėdos miesto savivaldybės meras gavo Lietuvos žydų bendruomenės 213-04-18 raštą Nr.45, kuriame pranešama, kad šiemet, minint Lietuvos žydų genocido 70-metį, LR Seimo nutarimu 2013 m. paskelbti Vilniaus geto aukų atminimo metais. LR Ministro pirmininko sudaryta darbo grupė parengė programą. Į ją įtraukta Jokūbo Robinzono, Lietuvos prezidento Antano Smetonos ambasadoriaus ypatingiems užsienio reikalams, teisininko, atstovavusio Lietuvai tarptautiniame Hagos teisme, nagrinėjant Mėmelio (Klaipėdos) klausimą, gynusio politines ir teisines Lietuvos pozicijas Klaipėdos krašte, po Holokausto taikiusio Izraelį ir Vokietiją, vardo įamžinimas Klaipėdoje.

Taip pat gautas LR Vyriausybės Kanclerio 2013-09-20 raštas Nr.23-1981 raštas, įgyvendinant Vilniaus geto atminimo metų minėjimo programos priemonių plano 25 punktą išnagrinėti ir spręsti Jokūbo Robinzono įamžinimo Klaipėdoje klausimą.

Lietuvos žydų bendruomenė 2013-05-15 rašte Nr. 5808 „Dėl Jokūbo Robinzono atminimo įamžinimo Klaipėdoje“ LR Ministro pirmininko kanclerio Pirmojo pavaduotojo R.Mockaus siūlo įamžinti jo atminimą, pastatyti Klaipėdoje paminklą, pavadinti gatvę ar sukurti kitą atminimo ženklą.

V. Vareikis pripažino, kad Jokūbo Robinzono nuopelnai Lietuvai yra neginčytini, ypač dėl Klaipėdos sugrąžinimo. Tačiau Klaipėdoje jis niekada negyveno, duomenų apie tai nėra. Su Klaipėda jis susijęs netiesiogiai, nes parašė leidinį „Klaipėdos krašto konvencijos komentaras“.

V. Vareikis informavo, kad Klaipėdoje gyveno ir dirbo kitas žymus žydų tautybės veikėjas Rudolfas Valsonokas, kuris parašė knygą „Klaipėdos problema“. 1926 m. jis apsigyveno Klaipėdoje, dirbo čia žurnalistu, darė verslą su medienos prekyba. 1938 m. prieš načių atėjimą, jis išvyko į Kauną, buvo tardytas sovietino saugumo. 1941 m. pakliuvo į Kauno getą, dalyvavo pasipriešinimo veikloje paskui buvo išvežtas į koncentracijos stovyklą Dachau. Po stovyklos išvadavimo dalyvavo sionistinėje veikloje. 1945 m. mirė Dachau. R.Valsonokas buvo įžymus žurnalistas, Klaipėdoje bendravo su E.Galvanausku ir verslininku N.Naftaliu. Yra išlikęs namas, kuriemis jisai gyveno, priešais „Liepžiedžio“ kavinę – Liepų g. 27. Ant šio namo būtų galima pakabinti atminimo lentelę, kurioje būtų užrašas, kad „Šioje vietoje gyveno ir dirbo Rudolfas Valsonokas“.

Z. Genienė papildė, kad R. Valsonokas Klaipėdoje gyveno ir kitoje vietoje –I. Kanto g. 7. Ten jis nuomavo butą, o nuosavybės Klaipėdoje jis neturėjo. To nėra užregistruota.

V. Pakalniškis paaiškino, kaip atsirado vyriausybės nurodymas įamžinti Jokūbo Robinzono atminimą. Klaipėdos žydų bendruomenė kreipėsi raštu į Lietuvos žydų bendruomenę siūlydama įamžinti Isaką Riulfą. Tačiau Lietuvos žydų bendruomenę nutarė Vyriausybei siūlyti įamžinti Klaipėdoje Jokūbą Robinzoną.

F. Puzemskis papasakojo, kad Klaipėdos žydų bendruomenei Isakas Riulfas yra neabejotinai žymiausias Klaipėdoje gyvenęs XIX a, pabaigos žydų kultūros veikėjas, švietėjas, įkūręs mokyklas žydų vaikams. Yra išlikęs pastatas, kuriame jis gyveno ir dirbo. Galima ant jo pakabinti jam atminimo lentą. Bendruomenė jo atminimą įamžintų savo lėšomis.

A. Druktenis informavo, kad prieš posėdį jis pasidomėjęs, ar yra kur nors kitur Lietuvoje, kur iš tiesų gyveno ir dirbo Jokūbas Robinzonas įamžintas jo atminimas. Tačiau jis neradęs nei paminklo, nei gatvės pavadintos jo vardu nei Veisiejuose, nei Kaune, nei Virbališkėse. Paklausė, kodėl Klaipėdoje jis

turėtų būti įamžintas? Pasiūlė įamžinti Rudolfo Valsonoko atminimą Klaipėdoje, kadangi jis tiesiogiai susijęs ir su Klaipėda ir su Kauno getu ir su žydų Holokaustu.

V. Čepas pasiūlė įtraukti į žymių žmonių sąrašą Jokūbą Robinzoną. Pastebėjo, nors Komisija laikosi nuomonės nevadinti gatvių žymių žmonių vardais, tačiau šiuo atveju pavardė yra skambi. Pritarė R. Valsonoko ir I. Riulfo atminim o įamžinimui.

V. Pakalniškis priminė, kad Klaipėdos miesto savivaldybė turi atsakyti Vyriausybei dėl J.Robinzono įamžinimo Klaipėdoje.

V. Čepas pastebėjo, kad labai svarbi šiuo atveju vietos bendruomenės nuomonė. Priminė, kad Klaipėdoje yra neįamžinta dar daug Mažosios Lietuvos veikėjų, 1923 m. sukilimo dalyvių. Pastebėjo, kad Klaipėda pasižymi savo multikultūriškumu. Tame ir yra mūsų miesto stiprybė. Kiekvienas veikėjas, nesvarbu kokios tautybės jis yra, atspindi mūsų miesto istoriją.

NUTARTA:

- 1.Pritarti Rudolfo Valsonoko, žurnalisto, įamžinimui, pakabinant atminimo lenta lentą ant pastato, kuriame jis gyveno (I. Kanto g. 9 arba Liepų g. 27 - patikslinus dabartinį adresą). Rekomenduoti Klaipėdos miesto savivaldybės administracijai skirti lėšų atminimo lentai pagaminti.
2. Pritarti Įsako Riulfo, žytaus XIX a. Klaipėdos žydų kultūrininko, švietėjo atminimo įamžinimui. Rekomenduoti Klaipėdos miesto savivaldybės administracijai parengti Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimą dėl jo atminimo įamžinimo, gavus Klaipėdos žydų bendruomenės prašymą.
3. Įtraukti į Klaipėdos žymių žmonių sąrašą Jokūbą Robinzoną, žydų teisininką ir visuomenės veikėją.

Posėdžio pirmininkas

Vygantas Varekis

Posėdžio sekretorė

Raimonda Mažonienė